keramiske noter 50/2019
25. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews
redigeret af Gunnar Jakobsen

Gitte Jungersen · Ceramic Works. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2018. 140 s. ill. litt. noter. engelsk og dansk tekst. hf. 34 €.

Med udgivelsen af denne bog fra Arnoldsche Art Publishers i Stuttgart har en af de centrale keramikere fra generationen, der var tilknyttet de kunstnerdrevne udstillingssteder, "Udstillingssted for Ny Keramik" (1996-2000) og "Copenhagen Ceramics" (2012-2014), fået en tiltrængt monografi.

Efter en kort introduktion forfattet af designforskeren Lars Dybdahl indeholder monografien et par mindre artikler af de norske kunsthistorikere Jorunn Veiteberg og Stephanie Serrano Sundberg samt en kortfattet, men yderst informativ tekst af Gitte Jungersen (f. 1967), hvor hun beskriver sit keramiske virke. Alle teksterne er både på engelsk og dansk på nær Stephanie Serrano Sundbergs, der uvist af hvilken grund kun er på engelsk.

Bogens hovedvægt er lagt på en række fotografier af Gitte Jungersens keramiske værker, der er opdelt i fire grupper benævnt henholdsvis "All is Flux", "Little Hybrids", "Place to Be Lost" og "Vessels". Hver af disse billedgrupper, der tilsammen dækker perioden 1996-2018, har en ganske kort indledningstekst uden forfatterangivelse, men værkgrupperne er ikke gengivet i kronologisk rækkefølge, da eksempelvis gruppen "Vessels", der indeholder de ældste værker er afbildet til sidst, mens de nyeste findes i gruppen "Little Hybrids". Grunden til dette er ikke angivet.

En kronologisk rækkefølge ville starte med "Vessels" og fortsætte med "Place to Be lost" og "All is Flux" for at slutte med "Little Hybrids", hvor "Vessels" omfatter beholdere med sædvanligvis kraftig glasur eller "glasurudvækster", "Place to Be Lost" omfatter "glasurlandskaber" med påsatte ready-mades i form af dyr og planter i porcelæn, plast eller metal, "All is Flux" omfatter store plader med mængder af glasur i beherskede farver og "Little Hybrids" omfatter enkle skulpturer påført tykke lag plastiklignende glasur i rødt, gult, blåt etc.

Hvis læseren ud fra ovenstående værkbeskrivelse har fået den opfattelse, at det er glasuren, der er Gitte Jungersens hovedarbejdsområde, kan jeg ud fra bogens oplysninger kun bekræfte dette.

I sin egen tekst i bogen, "A Frozen Moment" ("Et stivnet øjeblik"), skriver Gitte Jungersen da også, at det er " brændingens dramatiske forvandlende proces", der står centralt i hendes keramiske arbejde, og at hun "eksperimenterer med at udvikle glasurer, som reagerer så voldsomt som muligt, når de smelter, koger, bobler og sprækker". Inspirationen til glasurerne hentes i naturen, men også i materialer, der har været igennem menneskelig bearbejdning. Hun skriver, at hun arbejder med glasurkemi for at opnå kontrol, men at hun gennem årene har givet mere plads til uforudsigeligheden og ladet udsmeltningen være den formende proces.

De to norske kunsthistorikere Jorunn Veiteberg og Stephanie Serrano Sundby behandler Gitte Jungersens keramiske arbejde ud fra forskellige vinkler. Mens Jorunn Veiteberg i sin artikel "Between control and chaos" ("Mellem kontrol og kaos") på mere traditionel vis kommer omkring Gitte Jungersens uddannelse, forbilleder (så forskellige som Gutte Eriksen og amerikaneren Ron Nagle), keramiske udvikling, værker og udstillinger, tager Serrano Sundby i sin artikel "Boiling, Bubbling and Growing" udgangspunkt i teorierne om "New Materialism", hvis kerne er den idé "that our understanding of the world derives from the material dimension" og placerer Gitte Jungersen i denne kontekst ud fra bl.a. tolkning af specifikke værker.

Så på trods af, at bogens artikler ikke er særlig lange, giver de alligevel en rimelig og varieret skildring af Gitte Jungersen og hendes keramik, ligesom de mange fotografier på udmærket måde illustrerer hendes keramiske værks udvikling fra de tidlige glasurrige beholdere til de seneste "Little Hybrids" plastikagtige glasurer holdt i klare farver.

Henning Pihlmark

En bid af paradis - Bjørn Wiinblad og hans tid. Af Heidi Laura. Gads Forlag [Websitet: www.gad.dk], København 2018. 330 s. ill. noter. register. ib. 350 kr.

Bjørn Wiinblad (1918-2006) er den største dekorative begavelse i Danmark i sidste halvdel af det 20. århundrede, elsket og kritiseret for sin eventyrlige streg, fantasi og sit alsidige arbejde inden for alle genrer af den dekorative kunsts hævdvundne områder: keramik, scenografi, plakat- og tegnekunst, glas, billedtæpper og tekstiler. Med sin pen fremtryllede han fjerne, eksotiske riger befolket af blide, storøjede kvinder med spidse næser anbragt i overdådige og vidunderlige haver, der emmer af trylleri og kogleri. Da verden igen åbnede sig efter Anden Verdenskrigs mørke og rædsler, var der en længsel efter at omgive sig med ting i hjemmet, der udstrålede harmoni og skønhed og dette behov opfyldte Bjørn Wiinblad gennem hele sin myreflittige og lange karriere. Hans drømmeverden skulle vise sig at kunne formidles og sælges universelt, og scenen for hans ekstraordinære virksomhed blev (næsten) global.

Wiinblads eget liv og virke kan udefra set sammenlignes med et eventyr. Han levede og iscenesatte sit liv, som foregik det i den drømmeverden, han skabte i sine værker; han omgav sig med kunst, musik, bøger og blomster i en overdådig skala, og han indrettede vidunderlige boliger, som han gerne udlånte og dygtigt anvendte i promoveringen af sit oeuvre. Han var et generøst og elskeligt menneske, der delte de goder hans virkeligt store indtægter muliggjorde med familie og venner, han holdt af.

Historien om denne kunstner kunne passende starte med indledningen til alle eventyr: ”Der var engang. ...”

Det er denne multikunstner, som kulturjournalist ved Weekendavisen og forfatter Heidi Laura (HL) har sat sig for at indkredse i sit monumentale og ordrige bogværk, hvor Wiinblads oeuvre anskues og forklares i en bredere kunst- og kulturhistorisk sammenhæng i tiden fra midten af 1900-tallet frem til nutiden. Forfatteren begrunder sin tilgang til behandlingen af Wiinblad således (s. 16):

For at forstå Wiinblads univers skal man ikke søge svaret hos Wiinblad selv. Man skal tværtimod vende sig udad mod den verden, det blev til i, og mod de mange mennesker, som tog hans univers til sig, for at forstå, hvorfor hans værker havde så stor en appel, og hvorfor så mange gerne ville omgive sig med disse ting. Hvad er det egentlig, sådanne charmerende og nuttede ting gør ved os?

Dette ’omvendte’ perspektiv giver forfatteren anledning til at uddybe flere temaer som fx hjemmets betydning og indretning i efterkrigstiden (kap. 3) og Europas orientalske univers (kap. 2), og hvor Wiinblads eget forløb begrundes med udviklingen i samtids- og mentalitetshistorien. Mængden af oplysninger og refleksioner i disse afsnit vidner om forfatterens store indsigt i perioden. Bogens fremstilling bygger på et solidt og righoldigt materiale og er overskueligt opdelt i seks kapitler:

1 Barn af to krige: Opvækst og debut
2 Bjørn og Sheherazade: Fascination af Orienten
3 Hjemme i de nye tider: Følelser og boligindretning i efterkrigstiden
4 Vestpå og østpå: Wiinblad i Texas og Japan
5 Sødmens triumf: Wiinblad i overflodens tid
6 Død og opstandelse: Tingenes efterliv

Hvert kapitel afsluttes af et opslag med billeder af væsentlige/typiske værker fra kapitlets fortælling. Bogen er rigt og varieret illustreret bl.a. takket være HL’s adgang til Wiinblads eget omfattende arkiv af fotografier, udklip, interviews, anmeldelser, skitser og breve, der findes i *Det Blå Hus* i Lyngby, hans hjem og værksted i Danmark fra 1960’erne og frem til hans død. Herefter overgik boet til Bjørn Wiinblads Fond med det formål at opretholde *Det Blå Hus* som et offentligt tilgængeligt kunstnerhjem. For eftertiden er nu bevaret det Gesamtkunstwerk, som Wiinblad skabte med huset og dets levende og farverige interiører, hvor de rige samlinger af kunst og kunsthåndværk fortæller om de kulturer og den skønhed han holdt af. I *Det Blå Hus* findes også Wiinblads keramiske værksted, hvor der stadig arbejdes og sælges fra. Rettighederne til Bjørn Wiinblads oprindelige designs og til at foretage ”nye fortolkninger af designarven” blev af Fonden i 2012 overdraget til Rosendahl Design Group, der i 2014 relancerede flere nyfortolkninger af ting til køkken og bolig.

Den store interesse fra publikum for at besøge *Det Blå Hus* er et af tegnene på vor tids revival af Bjørn Wiinblads dekorative kunst. Andre tegn er de to større udstillinger, som har været afholdt i de senere år dels på Clay i Middelfart 2012/13 med hovedvægten på de keramiske arbejder og dels på Arken i 2014/15, hvor det var en oplevelse for første gang i Danmark at se eksempler på de enorme og pragtfulde, vævede billedtæpper fra begyndelsen af 1970’erne, som Wiinblad tegnede til The Apparel Mart i Dallas og fik vævet i Portugal; et hovedværk i Wiinblads kunstneriske produktion. Motiverne hentede Wiinblad i 1001 Nats eventyr og vendte dermed tilbage til inspirationen fra Østen. Han opnåede i disse tæpper med billedliggørelsen af Sheherazades tekst om søsterens seks bryllupsrober et højdepunkt af sanselig pragt, poesi og luksuriøs skønhed. - Nærværende bog af HL indgår ligeledes i den fornyede opmærksomhed om kunstneren, ligesom Lars Hedebo Olsens biografi ”*Bjørn*

Wiinblad – en livskunstner", som udkom i 2016 (anmeldt i *keramiske noter 46/2017*).

I bogens første kapitel beskriver HL levende og indsigtsfuldt Bjørn Wiinblads trygge opvækst og miljø, hans uddannelse som typograf og derefter årene på Kunstakademiet i København med hans målrettede indsats for at blive kunstner. Først var det den unge Wiinblads mål at skrive og illustrere, men det blev keramikken, der frisatte ham som kunstner, og det er med de keramiske arbejder, han slår igennem på debutudstillingen i 1945. Gennem hele karrieren udgør keramikken, det være sig fajance eller porcelæn, den bærende omsætning og indtægtskilde gennem samarbejdet med Nymølle Fajancefabrik i Lyngby og Rosenthal Porzellan i Selb, Tyskland.

I kraft af især de tidlige keramiske arbejder fra hans egen hånd vil Wiinblad blive stående som en betydelig dansk keramiker, og det er værd at nævne, at Kunstindustrimuseet (Designmuseum Danmark), hvor funktionalismens kulturradikale spidser indenfor design og kunsthåndværk stod vagt, valgte at vise en stor retrospektiv udstilling af Wiinblad i 1981. Her blev lagt et stort arbejde i at udvælge de betydeligste værker inden for alle genrer af hans oeuvre, ligesom der blev udgivet et katalog. Som forventet meldte kritiske røster sig, men udstillingen vakte også til eftertanke.

I "En bid af paradis" kommer man vidt omkring kulturelt, historisk og geografisk i hælene på Wiinblads fantastiske karriere, som ikke mindst uden for Danmark markeredes med bestillinger af mega format og tilsvarende svimlende indtægter. Flere af disse udsmykningers tilblivelse og efterliv og det involverede persongalleri beskrives levende af HL, læseren kommer med på rejsen rundt i verden.

I flere af bogens kapitler tager forfatteren grundigt fat om temaer, hvor denne anmelder bl.a. med interesse har hæftet sig ved gennemgangen i kap. 3 om hjemmets betydning og boligindretning i efterkrigstiden, hjemmet som følelsernes rum. Netop her findes de måske vigtigste forudsætninger for Wiinblads succes og internationale placering i tiden, som det formuleres af LH i nedenstående citat (s. 133):

Hjemmets transformation til et privat rum for følelser er samtidig tæt forbundet med historien om, hvordan vi alle blev forbrugere og lærte at iscenesætte både hjemmet og os selv. Og inde i kernen af den store fortælling gemmer sig et stykke socialpsykologi: Fortællingen om de længsler og følelser hos publikum, som gav Wiinblad gennemslagskraft i så mange lande.

Historien om Bjørn Wiinblad er i dansk optik præget af modsatrettede opfattelser af den kunstneriske værdi af hans oeuvre. Han blev i sin samtid kritiseret af de kulturradikale funktionalister for at gå på kompromis med sine arbejders lødighed gennem masseproduktionen af ting bl.a. produceret af Nymølle Keramiske Fabrik, som Wiinblad selv ejede i en årrække fra 1976. Det var også de ufattelige mængder af ting, som ind i 1970'erne begyndte at trætte folk. Dette aspekt behandler HL løbende i bogen, og i et særligt afsnit (s. 274-277) om *Kitschfantomet* opsummeres nutidige meninger fra mange interviewede. Her konkluderer HL:

Selvom Wiinblad forekommer så velkendt for de fleste, afslører en række gennemgående fejltagelser, hvor dårligt man faktisk kender ham …. Han er blevet et kitschfænomen i den danske offentlige bevidsthed. Ingen af delene gør sig gældende i Centraleuropa eller USA, hvor de færreste ser dekorativ kunst som problematisk eller forløjet, og hvor det romantiske og følelsesfulde stadig har en naturlig plads i kunst og design.

Med HL's på enhver måde overvældede bogværk bidrager hun på særdeles kvalificeret vis til at afsløre den uvidenhed og åndløse fordømmelse, som Wiinblad mødtes med i Danmark. Men samtidig piller forfatteren også ved myten om, at han var den absolutte ener. Det er både gavnligt og interessant at få Wiinblad placeret med ligesindede i sin tid med de mange og modstridende bevægelser i samfundslivet, kunsten og kulturernes mangfoldighed. Man fornemmer, at Wiinblad selv aldrig var i tvivl om sit ståsted og sit ønske om at udbrede skønhed til flest mulige medmennesker. Og måske skyldtes det, at han tidligt i livet fandt vejen til sin *bid af Paradiset*.

Behøver jeg at tilføje, at Heidi Lauras velskrevne og indholdsrige bog anbefales på det varmeste og bør nydes i afmålte doser.

Bodil Busk Laursen

Jais Nielsen - Epos i ler. Red. af Christina Rauh Oxbøll og Pia Wirnfeldt. Clay Keramikmuseum Danmark [Website: https://claymuseum.dk], Middelfart 2018. 208 s. ill. litt. noter. ib. 350 kr.

Jais Nielsen (1885-1961) var en alsidig kunstner både som maler og keramiker og samtidig en kunstner, som blev internationalt anerkendt i sin egen levetid. Det er derfor godt, at Clay Keramikmuseum Danmark i forbindelse med en særudstilling af Jais Nielsens keramiske værker har udgivet en antologi helliget forskellige aspekter af Jais Nielsens keramiske virke.

Den sidste store Jais Nielsen manifestation fandt sted i 2010, hvor tre danske museer: Bornholms Kunstmuseum, Fuglsang Kunstmuseum og Museum Sønderjylland, Kunstmuseet i Tønder gik sammen om at arrangere en omfattende udstilling med Jais Nielsens kunst, både maleri og keramik m.m. Udstillingen blev ledsaget af en stor publikation, der tilstræbte for første gang at belyse alle hovedaspekter af Jais Nielsens virke. I den havde jeg selv lejlighed til at bidrage med en artikel om Jais Nielsen som keramiker, *Keramik med kant*.

Når Jais Nielsen som keramiker nu kan tages op igen i en lidt bredere sammenhæng, skyldes det ikke mindst, at offentligheden ved den store donation til Clay af Den kongelige Porcelainsfabriks samling og arkiv har fået adgang til et hidtil ukendt materiale om kunstneren. Det drejer sig dels om 160 keramiske værker, både unika og serieproduceret keramik, glasurprøver og skitser samt et vigtigt nyt kildemateriale: En registrant over det stentøj, som Den kongelige Porcelainsfabrik serieproducerede for Jais Nielsen. Dette kildemateriale offentliggøres som et formkatalog på 254 numre med de originale fotos i bogen og vil sammen med værkerne udgøre et vigtigt udgangspunkt for fremtidig forskning.

I øvrigt er bogen fra Clay lidt kalejdoskopisk i sin karakter. Den indeholder bidrag, som er yderst forskellige i indhold og metode af fem forskellige forfattere. Susanne Rauh Oxbøll giver i den indledende artikel et nyttigt overblik over Jais Nielsens kunstneriske liv og virke. Det er et stof, som er behandlet grundigt før, men tilføres nogle nye nuancer, idet der lægges stor vægt på beskrivelsen af de tidlige år og af, hvad samarbejdet med Den kongelige Porcelainsfabrik kom til at betyde for kunstnerens anerkendelse ikke mindst i udlandet. Indenfor samme kunsthistoriske ramme sætter Dorthe Aagesen i sin artikel fokus på de internationale kunstneriske strømninger, der i perioden 1914-1920 fik betydning for Jais Nielsen, især forholdet til tidens franske avantgardekunst. Her diskuteres ikke mindst i hvor høj grad kunstneren var eller ikke var påvirket af kubismen, og hvad han selv og andre mente om denne, et emne som altid har været omdebatteret i forbindelse med Jais Nielsens kunst lige fra hans første udstillinger. Carsten Back Nielsen kaster i en interessant artikel nyt lys på den religiøse tematik i Jais Nielsens keramik. Han beskriver både den overordnede baggrund i behandling af myter og religiøst stof i tiden med eksemplificering i bl.a. Bo Grønbech og Johannes V. Jensen, og prøver at nærme sig en præcisering af kunstnerens egne intentioner i forhold til brug af bibelstoffet med analyser af udvalgte eksempler på Jais Nielsens værker med kristen tematik.

Et afsnit af en helt anden karakter er et erindringsafsnit i interviewform, hvor Jais Nielsens yngste søn, Henrik, beskriver sider af sin far. Det kunne man godt have ønsket sig noget længere og indeholdende flere detaljer, f.eks. om familiens hverdag, omgangskreds, rejser og faderens samlerglæde, et emne som tages op i en anden af bogens artikler; men hvor det havde været givende også at høre sønnens betragtninger om denne aktivitet. Peter Brandes skriver i et mere personligt essay - keramiker til keramiker - bl.a. om den store figur Pottemageren, som har inspireret ham selv til et nyt værk, og om keramikkens væsen og skabelsesproces. Han paralleliserer til ligheder med og modsætninger til to andre kunstnere, som tidligere har været diskuteret i forhold til Jais Nielsen, Ernst Barlach og Pablo Picasso.

I sin artikel belyser Susanne Bruhn Jais Nielsens aktivitet som samler. Overraskende nok samlede han ikke i særlig grad på keramik og slet ikke samtidskeramik, interessen gik snarere i retning af oldtidens græske vaser og oldtidens skulpturelle relikter, hvad f.eks. et markant portræthoved af kejser Trajan i hans eje dokumenterer. Desuden indeholdt samlingen lidt kinesiske ting og malerier af Jais Nielsens nære malerkolleger som Rude, Scharff og Giersing. Artiklen giver både et interessant tidsbillede og en indfaldsvinkel til, hvad der inspirerede kunstneren. Her kunne lidt flere dokumenterende fotos fra tiden have været interessante, hvis de findes.

Bogens billedside er i betragtning af de mange hidtil upublicerede værker meget vigtig. Den er med et formidabelt resultatet lagt i hænderne på Ole Akhøj, der virkelig har sans for at fotografere keramik. Billedteksterne er til tider lidt mangelfulde: mål på tegninger mangler, teknikbeskrivelser er helt elementære materialegengivelser, ”stentøj”. Her ville glasurbeskrivelser være på sin plads, da glasurerne er så vigtige for oplevelsen af kunstnerens værker. Nogle keramiske stykker anføres i billedtekster uden tema, selv om temaerne specificeres i senere artikler. Det er mindre skønhedspletter på en ny, god indføring i værket.

Ulla Houkjær
Designforsker, mag. art. og cand. mag.

keramiske noter – 25 år med 50 numre

af Gunnar Jakobsen

Redaktør af keramiske noter i 25 år

keramiske noter er nu udkommet i 25 år med to numre hvert år. Startet i det små med nogle få sider, som efterhånden blev til flere. Først med en beskeden udstillingsoversigt, som kun omfattede Danmark, men som nu er meget omfattende, specielt i den elektroniske udgave af *keramiske noter*, som ligger på www.keramikkens-venner.dk, hvor dette nummer er på mere en 60 sider, mens den trykte udgave kun er på 28 sider. Hvis du er på vej til England eller Tyskland mv, så finder du en meget omfattende udstillingsoversigt i netudgaven. Læseren har i hvert fald mulighed for at holde sig orienteret om, hvad der sker udstillingsmæssigt i Danmark og i udlandet på keramikkens område. Udstillingerne finder jeg frem til ved at søge på Google ud fra mit almindelige kendskab til museer og udstillingssteder, dvs almindelig knofedt og systematik.

Da jeg fortsat arbejder med at opdatere *Dansk Keramisk Bibliografi*, har det været nærliggende at publicere årets nyudkomne litteratur i *keramiske noter*, så man kan holde sig opdateret med, hvad der udkommer på keramikkens område i Danmark, men også i udlandet, da der tillige bringes en nyhedsliste, som jeg selv har stor fornøjelse af, hvad jeg også ved, at flere medlemmer har.

Et særkende for *keramiske noter* er de mange velskrevne og indsigtsfulde boganmeldelser, som det er muligt at bringe takket være imødekommende forlag samt ikke mindst gode anmeldere. I enkelte tilfælde er en anmeldelse efterfølgende fulgt op med en artikel, som uddybede dele af den anmeldte bog.

Indimellem har der været kortere eller længere artikler om specielle emner, noget der har høj prioritet, men som er vanskelige at få i hus. Heldigvis har flere artikler fundet vej til *keramiske noter*s spalter, artikler som man godt kan vende tilbage til. Hvem husker ikke Erik Linnets mere teknisk betonede artikler om fremstillingen af keramik, hvad vi nok er mange, som mange stadig kan have udbytte af at læse.

keramiske noter er således baseret på det muliges kunst, men skulle nogen føle sig foranlediget til at skrive om en bestemt keramiker eller en bestemt keramisk virksomhed, så vil dette være meget kærkomment.

Det er altid spændende at modtage anmeldelser (som ofte lader vente på sig), og læse dem, men også ping-ponget med anmelderen er fornøjeligt og altid konstruktivt.

Nogle flere fakta om *keramiske noter* vil man kunne læse i Keramikkens Venners udgivelse sammen med Clay Keramikmuseum Danmark i anledning af det tilstundende jubilæum ”Yndlingsværker · Keramikkens Venners 25-års jubilæum”.

Bestyrelse:
Jens Drachmann Bukh, formand
Gunnar Jakobsen, næstformand
Carsten Groth, sekretær
Helle Bovbjerg, kasserer
Peter Nedergaard
Barbro Haar, suppleant
Jørn Sparre, suppleant

Formand:
Jens Drachmann Bukh
Tlf 22 62 28 13
formand@keramikkens-venner.dk

Sekretær:
Carsten Groth
Tlf 41 57 88 18
sekretaer@keramikkens-venner.dk

Kasserer:
Helle Bovbjerg
Tlf 20 12 70 93
kasserer@keramikkens-venner.dk
Bank: Danske Bank reg nr 1551
kontonr 9 46 17 87

Tilmelding til arrangementer:
Tlf 40 53 44 55
arrangement@keramikkens-venner.dk

www.keramikkens-venner.dk
www.facebook.com/keramikkensvenner
”keramiske noter” udgives af ”Keramikkens Venner” siden 1995 og udkommer to gange årligt, henholdsvis ultimo marts og primo september.

ISSN 1603-0664
Redaktør af “keramiske noter 50/2019” er ***Gunnar Jakobsen*** *med tak til de, der har leveret anmeldelser til dette nummer samt til Barbro Haar for gode kommentarer. Redaktionen afsluttet 08/08/19.*rev. 1 22/09/19.

© keramiske noter